

Forskellig baggrund – forskellig pædagogik

– om spændingsfeltet mellem forældrekapitaler og pædagogisk praksis

Af David Thore Gravesen, Amela Pacuka, Anne Mette Buus,
Torben Munkholm og Brian Høyer Lorentsen

Artiklen undersøger sammenhængen mellem pædagogisk praksis og forældrekapitaler i to danske børnehaver. Observationsstudier viser betragtelige forskelle i den daglige kommunikation og det hverdagslige samvær i de to børnehaver og disse forskelle sammenholdes med resultater fra en spørgeske- maundersøgelse, der illustrerer markante forskelle i økonomisk og kulturel kapital i de to børnehavers forældregrupper. Analysen påviser, at pædagogik- ken er mere præget af tydelige magtfordelinger og objektivisering af børn i børnehaven med den mindst privilegerede forældregruppe, mens gruppen af børn med mere privilegerede forældre i deres børnehave møder en pædago- gik, der i højere grad baserer sig på ligeværdighed og subjektivisering af bør- nene.

Artiklens sidste del indeholder problematiseringer af de fremstillede analy- ser. Her knyttes an til anden forskning i dagtilbud og social reproduktion, og disse afsluttende refleksioner peger på, at grundlaget for at forstå sociale dy- namikker i børnehaver ingenlunde kan reduceres til spørgsmålet om foræl- dregruppens økonomiske og kulturelle kapital, men i høj grad også er influeret af mange andre forhold, som det er væsentligt at medtænke. Artik- lens ærinde er således dels at formidle resultaterne af et forskningsprojekt, dels at pege på andre perspektiver, det fremadrettet vil være oplagt at studere.

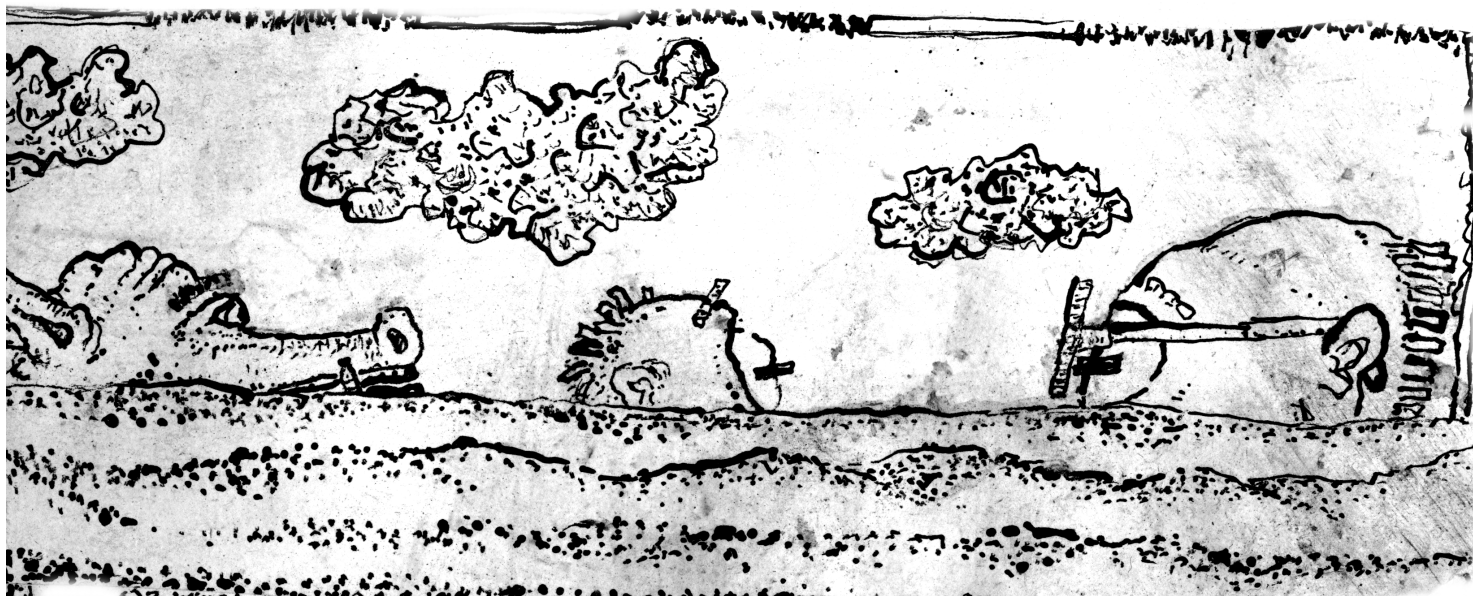

Illustration Flemming Born

INDLEDNING

Daginstitutioner i Danmark har de seneste år oplevet en standardisering og harmonisering. Modernisering af den offentlige sektor, øget vægt på kvalitetssikring og ledelse, samt en delvis ny formulering af daginstitutioners opgaver ud fra et ønske om at løse specifikke politiske problemstillinger som skoleforberedelse i form af bl.a. læreplaner (Gleerup 2008) og negativ social arv, betyder, at der i højere grad sker en ekstern reguleret indholdsmæssig styring af børnehavens mål og metoder.

Med udgangspunkt i empiriske undersøgelser¹⁾ i to forskellige børnehaver i en dansk provinsby undersøger og analyserer artiklen forskelle i den pædagogiske praksis i to børnehaver. Artiklen argumenterer for, at praksis i de to børnehaver vedrører en række komplekse faktorer, der rækker ud over *både* den konkrete pædagogiske praksis, som den umiddelbart kan observeres, og de overordnede politiske harmoniseringsbestrebelse. Udgangspunktet for analysen er en forståelse af børnehaven som en samfundsmæssig institution, der via sin opdragende funktion værdisætter bestemte måder at tale på, bevæge sig på, stille spørgsmål på og således producerer og reproducerer en specifik social orden og særlig pædagogik, her diskuteret som former for kommunikation og ordenshåndhævelse.

Med teoretisk inspiration fra den franske sociolog Pierre Bourdieu diskuteres bl.a., hvordan pædagogikken indenfor børnehavens vægge 'hænger sammen med' og er påvirket af børnenes og deres forældres økonomiske og kulturelle baggrund og dermed kan fortolkes som udtryk for social reproduktion.

RESULTATER FRA OBSERVATIONSUNDERSØGELSEN²⁾

Æblegården og Børnehuset ligger 600 meter fra hinanden i udkanten af en mellemstor dansk provinsby³⁾. Begge børnehaver er kendetegnet ved regelmæssige aktiviteter, rutiner og rum, som børn og personale mødes om og i. På trods af dette fælles kendetegn er der åbenbare forskelle i disse overordnet set identiske gøremål og lokaliteter.

I begge børnehaver anvender personalet bl.a. deres tid på at regulere børnenes bevægelser og stemmeleje, ligesom de sørger for at børnene indordner sig under den daglige struktur og fællesskab. Dette sker f. eks. når børnene venter på tur, deler mad og legetøj eller står i kø til garderoben, køleskabet og håndvasken. Personalet indtager og tildeles begge steder rollen som eksperter i regler og retfærdighed; som de der ved, hvad der nu skal ske, hvis

tur det er, hvem der har lov til hvad og hvem der har ret. Flere forskere beskriver det pædagogiske arbejde som ordens- og civiliseringsarbejde (Ehn 2004, Gulløv & Gilliam 2012). I vores observationer ser vi lignende pædagogiske strategier, og i det følgende vil vi illustrere, hvordan personalets kommunikation i de to institutioner ofte netop retter sig imod at skabe og opretholde orden, men at dette foregår på forskellig vis. Forskelle i måden personalet møder børnene på i de to børnehaver er iøjnefaldende og gennemgående, uafhængig af børnenes alder, køn, etnicitet og sproglige formåen.

KOMMUNIKATIONEN – KOMMANDOER ELLER HENSTILLINGER?

Naturligvis taler personale og børn med hinanden i både Æblegården og Børnehuset, men vores observationer viser, at der i de to børnehaver anvendes markant forskellige kommunikationsmåder.

I Æblegården mødes børnene primært med kommandoer som f.eks. ”gå ud nu”, ”ti stille”, ”nu skal du slappe af” og ”du skal ikke skabe dig”. Der gives direkte anvisninger og talen følges ofte af handlinger, hvor personalet fysisk korrigerer barnet ved f. eks. at fjerne legetøj eller en madkasse fra barnet eller ved at flytte barnet ved at løfte det, trække i dets arm eller puffe det med et knæ.

Fællesrummet i Æblegården.

Formiddag kl. 10.00

Børnene Rasmus og Amil leger ved bordet. Rasmus falder ned fra stolen og græder. Medarbejder Hilda kommer løbende mod Amil og siger med høj stemme: ”Det der vil jeg ikke finde mig i!” Hun tager fat i hans arm og følger ham hen i et hjørne i lokalet. ”Du skal sætte dig der”, siger hun og peger med fingeren. ”Du skal ikke sidde oppe ved bordet, når du ikke kan finde ud af at opføre dig ordenligt.” Hun går.

10 min. senere kommer Hilda tilbage og spørger Amil: ”Kan du finde ud af at være sød ved de andre børn?” Amil nikker. Hilda siger: ”Så må du gå igen.” Amil går.

I Børnehuset korrigeres børnene ofte i form af henstillinger så som ”jeg vil ikke have at I slår på bordet. Vi får ondt i ørene”, ”kan du huske at vi talte om at tale med inde-stemmer indenfor, og

ude-stemmer udenfor?” Til henstillingerne knyttes som regel en forklaring eller en opfordring til refleksion. Begge med det formål at få barnet til at overveje sin handling og indse, at det vil være hensigtsmæssigt at ændre adfærd.

Formiddag på en stue i Børnehuset

Irene (medarbejder) siger: ”Nu skal vi alle sidde ned. Jeg vil gerne tale med Jer om noget ret alvorligt. I går kom Niels’ mor og fortalte mig, at Niels ikke vil gå med sin hue, fordi nogen driller ham, og siger at han ligner en baby.”

Karina (medarbejder) kommer ind: ”Niels, du har ikke haft hue med indtil i dag, så der er ikke nogen, der kunne drille dig. Det er ikke i orden at sige, at nogen driller dig på grund af huen.”

Irene: ”Der er ikke nogen, der skal drille. Vi skal alle sammen have hue på, fordi nu er det koldt udenfor. (...) Så må I sige til jeres forældre, hvis I ikke kan lide jeres hue. I kan måske foreslå at købe noget sammen, I kan lide. Jeg har altid mine børn med, når jeg skal købe tøj til dem. På den måde er jeg sikker på, at det jeg køber, kan de også lide.”

Ovenstående eksempler illustrerer, at i begge børnehaver bruges sproget til at opretholde orden og formidle regler for en acceptabel opførsel. Hvor Hilda i højere grad anvender kommandoer i sin kommunikation, bruger Irene og Karina oftere blødere henstillinger og en mere forklarende tilgang til børnene.

I det næste vil vi se på, hvordan de fysiske rammer og personalets møde med forældre også indgår som elementer i den institutionelle ordenshåndhævelse.

DE FYSISKE RAMMER OG PERSONALET S MØDE MED FORÆLDRE

I Æblegården ledes børn og forældre ind gennem hoveddøren til en stor fælles garderobe med lange bænke og pladser til alle børns tøj. Garderoben fører ind i et stort fællesrum, som udgør en stor del af børnehavens samlede opholdsareal. I alle vores observationer er der mange børn i fællesrummet. Når man træder ind i fællesrummet fra garderoben finder man et stort bord, hvor der som regel sidder voksne omgivet af børn, der er i gang med at lægge puslespil og lign.

På væggene i Æblegården hænger fotografier

fra børnehavens ture i naturen og plancher, der på forskellig vis dokumenterer institutionens arbejde ud fra de pædagogiske læreplaner.

I vores observationer ser vi oftest forældrene befinde sig i garderoben eller i fællesrummet tættest på garderobedøren, hvor opslagstavler, tavler med hentetider og køleskabe er placeret. Det er her børnehavens medarbejdere og forældre ved aflevering og afhentning informerer hinanden om praktiske forhold som hentetider, madpakker og skiftetøj. Forældrene kommer sjældent længere ind i børnehavens rum, hvilket kan tolkes som udtryk for, at forældre og personale har forskellige fysiske og indholdsmæssige domæner i forhold til barnet i børnehaven.

Ovenstående fund tolker vi som udtryk for, at Æblegården især kan forstås som en børnehave, der tilbyder professionelle muligheder for læring og stimuli i form af forskellige slags pædagogiske aktiviteter, og at forældrenes og personalets roller overfor barnet fremstår markant forskellige. Medarbejderne fremtræder i mødet med forældrene som professionelle fagpersoner, der forstår og anvender børnehaven som en arbejdsplads – medarbejderne betragter primært børnehaven som deres domæne.

Børnehuset har flere indgangsdøre som leder ind i tre stuer med hver deres garderobe og badeværelse. I vores observationer ser vi, at stuerne er de centrale rum i børnehaven; det er her legetøjet er og oftest her medarbejdere og børn befinder sig. Alle stuer er indrettet med et bord i midten, reoler, kommoder, kurve med lejetøj, en sofa og en karnap, der netop kan rumme stuens børn i en kreds på gulvet. Børnenes bevægelser og stemmeleje er afdæmpede, og stearinlys, sofaer og puder signalerer og bevirker ro og fysisk nærhed.

I Børnehuset er væggene udsmykket med fotos af børnehavens børn sammen med deres forældre og bedsteforældre. En dør er dekoreret med postkort fra børnenes ferierejser og på en stue hænger billeder af bl.a. snorklende fædre og bikiniklædte mødre suppleret med børnenes fortællinger om deres sommerferie.

Udsmykningen signalerer, at børnehaven vægter børnenes familiære relationer og at disse 'trækkes' ind i børnehavens rum og indretning. Børnenes fritidsaktiviteter, rejser, fødselsdage og

måltider i hjemmet er ligeledes gennemgående emner som medarbejdere fokuserer på i deres kommunikation med børnene og dermed understreges vigtigheden af børnenes familieliv og således også *sammenhængen* mellem barnets familie- og børnehaveliv. Forældres og medarbejders afstemte kropssprog bevirker f.eks., at det forekommer naturligt for alle, når en mor afslappet sætter sig på stuens bord, mens medarbejdere og børn spiser deres måltid. Forældre tager ligeledes også oftere del i samtaler og diskussioner om institutionens aktiviteter og pædagogiske strategier, og således finder vi, at grænserne mellem familiens og børnehavens liv er mindre tydelige, end det er tilfældet i Æblegården.

I Børnehuset registrerer vi således en mere familier og afslappet stemning, hvor medarbejdere og forældre sammen bidrager til at udviske tydeligheden i forskellene på de to gruppers forskellige roller, hvilket vi tolker som udtryk for et fælles fokus på forestillingen om, at denne børnehave er "vores", og det er her vi lever og tilbringer meget af vores genuine tid, som i øvrigt ingenlunde kan reduceres til et spørgsmål om professionelt læreplansarbejde og fagligt bevidstgjorte pædagogiske strategier. Her "hygger" både medarbejdere, børn og forældre sig

BØRNEHAVEN MELLEMLIGHED OG SAMFUND

I Æblegården afspejler børnehavens pædagogik i både indretning og udsmykning og i personalets møde og kommunikation med børnehavens børn og forældre, at institutionen er et rum for socialisering af 'ordentlige og civiliserede børn'. Pædagogikken udtrykkes bl.a. ved arbejdet med de standardiserede læreplansmaterialer. Medarbejderne er især til stede som fagpersoner og pædagogikken kan karakteriseres som eksplisit.⁴⁾ Kommunikationens afspejler konkrete krav og medarbejderne gør det tydeligt, hvad de forventer af børnene i bestemte situationer. Børnene tildeles ofte status som objekter for civilisering og kompetenceudvikling igennem personalets korrektioner og rettelser. Magtforhold mellem børn og personale er således tydelige og hierarkier er åbenlyse.

I Børnehuset afspejles pædagogikken og de

opdragende funktioner i venlige henstillinger, som bidrager til at understøtte billedet af børnehaven som præget af hjemlig hygge og familiære relationer. I vores observationer ser vi gentagende gange, hvordan de institutionelle magtrelationer til både børn og deres forældre bliver nedtonet. Pædagogikken i Børnehuset kan nærmere karakteriseres som implicit; Magtforhold og hierarkier er mindre tydelige og forklarende samtaler signalerer en udveksling og derved en relativ fleksibel og flertydelig relation mellem personale, børn og deres forældre. Børn betragtes som en slags samspilspartnere, der dog også forventes at kunne ændre adfærd, når der appelleres til deres refleksive evner. I den forstand tildeles børnene her oftere status som subjekter i det pædagogiske samvær.

FORSKELLE I BØRNEHAVERNES SOCIALE STRUKTUR

At observationsmaterialet ovenfor illustrerer forskelle de to børnehaver imellem står klart. Beror disse forskelle på rationelle valg og intenderet vilje hos medarbejderne i de to institutioner? Med andre ord - vælger medarbejderne i Æblegården bevidst at benytte sig af kommandoer i kommunikation med børnene og vælger medarbejderne i Børnehuset ligeså bevidst at nedtone det institutionelle magtforhold mellem børnehavens voksne og børn? I nogen grad, måske. Men som nævnt i artiklens introduktion er der også andre ting på færde. Det er således artiklens antagelse, at de to børnehavers placering i to økonomisk og kulturelt forskellige byområder, har (med)betydning for de observerede forskelle i børnehavernes konkrete pædagogiske praksisser. En væsentlig pointe i Pierre Bourdieus arbejde er, at sociale forskelle reproduceres i institutionelle sammenhænge, bl.a. i uddannelsessystemer.⁵⁾

I de to børnehaver vi har observeret, er den pædagogiske og kommunikative kode forskellig. En grundidé i den bourdieuske forståelse er, at forklaringen på denne forskel ikke alene er begrundet i den forskellige pædagogiske praksis *som sådan*, men i det forhold, at børnene i de to institutioner re-

præsenterer forskellige dispositioner og kulturelle kapitaler; dvs. de leger og kommunikerer på forskellige måder og personalet responderer på tilsvarende måde på forskellig vis. Dette kan, ifølge den bourdieuske forståelse anskues sådan, at den kultur børnene repræsenterer bæres ind i børnehaven, hvor den bringes i spil i forhold til den institutionelle orden, som udvikles og opretholdes der.

Mødet mellem den institutionelle orden og den vilkårlige kultur i et givent boligområde skaber således en særlig form for pædagogisk praksis, der kan afspejle den givne lokale kultur. For at nå frem til en grundigere og empirisk forankret forståelse af dette forhold, kan der ifølge Bourdieu således være god grund til at overskride, hvad der umiddelbart kan observeres⁶⁾, for at se nærmere på børnenes sociale og kulturelle baggrund.

På den baggrund har den anden del af vores empiriske undersøgelser været anlagt som en spørgeskemaundersøgelse, hvor forældregruppen i de to børnehaver har besvaret en række spørgsmål vedr. deres økonomiske og kulturelle baggrund. I det følgende ser vi nærmere på de økonomiske forskelle imellem de to forældregrupper.

ØKONOMISKE FORSKELLE

Som indikatorer på økonomisk kapital er der spurgt til forældrenes husstandsindkomst og til deres boligforhold i form af ejer-/lejerstatus.

Af tabel 1 ses det, at næsten dobbelt så mange forældre i Børnehuset har en husstandsindkomst på over 600.000 kr. end tilfældet er i Æblegården. Tilmed ses det, at omkring tre gange så mange forældre i Æblegården har en husstandsindkomst på under 400.000 kr. end tilfældet er i Børnehuset. Tallene indikerer således, at forældre i Børnehuset, oftere end det er tilfældet for forældre i Æblegården, har en høj indkomst, og dette fund synes også at manife-

Tabel 1. Udvalgte variable vedrørende økonomiske forskelle i de to forældregrupper⁷⁾

	Æblegården	Børnehuset
Husstandsindkomst over 600.000 kr.	38%	71%
Husstandsindkomst under 400.000 kr.	35%	10%
Boligejer	58%	89%
Boliglejer	42%	11%

stere sig i familiernes bolig mønstre. Blandt Børnehusets forældre bor ca. 9 ud af 10 familier i ejerbolig, mens langt flere familier fra Æblegården bor til leje.

Begge dele indikerer en forskel i fordelingen af økonomisk kapital imellem de to forældregrupper, og Børnehusets familier er generelt bedre begunstiget end tilfældet er for familier fra Æblegården.

KULTURELLE FORSKELLE

Som indikator på kulturel kapital er der spurgt til forældrenes uddannelsesniveau⁸⁾ og materialet viser en række markante forskelle imellem de to børnehaver.

	Æblegården	Børnehuset
Grundskole (folkeskole og anden grunduddannelse)	45%	14%
Ungdomsuddannelse (studentereksamen, inkl. HF, HHX og HTX)	55%	86%
Boliglejer	42%	11%

Af tabel 2 ses det at lige under halvdelen af forældrene i Æblegården har grundskole som højst opnåede grundskole- og ungdomsuddannelsesniveau, hvor det i Børnehuset kun er 14%. I forlængelse heraf fremgår det, at 86% af forældrene i Børnehuset har erhvervet sig en studentereksamen eller tilsvarende ungdomsuddannelse, hvilket udgør en betragteligt højere andel end i Æblegårdens forældregruppe.

	Æblegården	Børnehuset
Ingen VU	23%	11%
Kort VU	16%	21%
Mellemlang VU	45%	50%
Lang VU	10%	18%

I tabel 3, der vedrører forældrenes videregående uddannelse, ses der i spørgsmålet om forældres korte og mellemlange videregående uddannelser ikke markante forskelle de to børnehaver imellem, mens vi på spørgsmålet om lange videregående uddannelser ser et markant resultat. Næsten dobbelt så mange forældre fra Børnehuset har en lang videregående uddannelse end tilfældet er for forældregruppen i Æblegården. Hertil viser det sig tilmed, at næsten én ud af fire forældre i Æblegården imod blot én ud af ti i Børnehuset ikke har gennemført en erhvervskompetencegivende uddannelse, hvilket klart indikerer, at forældregruppen i Børnehuset samlet set har akkumuleret mere uddannelseskapital end tilfældet er i Æblegårdens forældregruppe.

EN SAMFUNDSMÆSSIG PROBLEMATIK

På baggrund af det empiriske materiale synes det oplagt, at der er forskel på den måde børn og personale interagerer og kommunikerer på i de to undersøgte institutioner, ligesom der overordnet er forskel på de to forældregruppers økonomiske og kulturelle kapitalvolumen.

Analysen af vores observationsdata illustrerer, at magt udøves på forskellige måder, fordi den udøves gennem to forskellige kulturelle praksisser og i to forskellige sociale kontekster. I begge institutioner er det personalet der fastsætter institutionens normer og regler og børnene fungerer som individer der forstår, reagerer og responderer på den herskende sociale orden. I begge børnehaver er børnene dygtige til at finde sig til rette i den kulturelle organisering; de fungerer som agenter med en tilsyneladende habituelt udviklet social fortrolighed med netop den pædagogiske stemning og kommunika-

tionsform, der eksisterer i deres børnehave. Børnene har med andre ord en *sans for spillet* (Bourdieu 2007), sådan som det spilles i netop deres sociale kontekst.

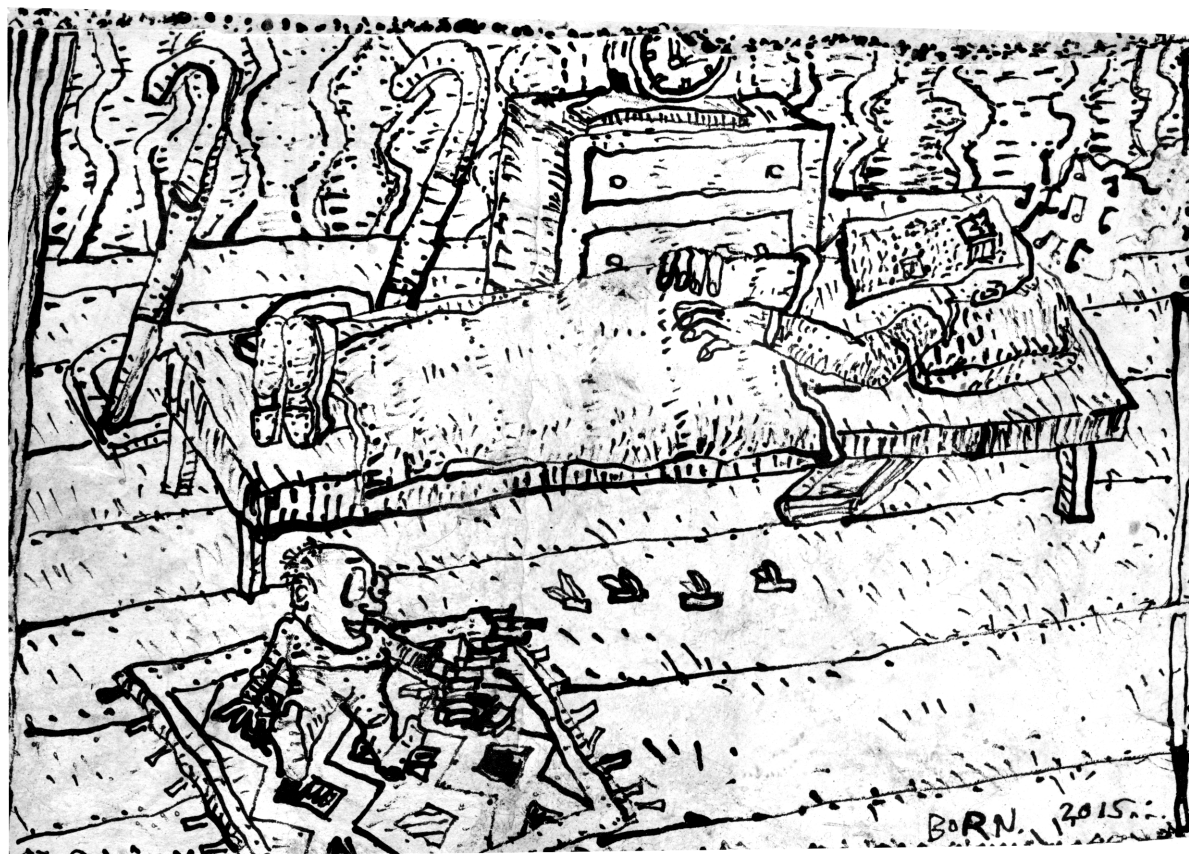
Vores empiri viser betragtelige forskelle i forældregruppens samlede kapitalvolumen. Det står klart at den implicitte pædagogik, den mere henstillende kommunikation og de nedtonede magtforhold udøves i den institution, hvor forældregruppen har en relativt højere økonomisk og kulturel kapitalvolumen, imens den eksplicitte pædagogik, den kommanderende kommunikation og de tydelige magtforhold praktiseres i den institution, hvor forældregruppens samlede økonomiske og kulturelle kapitalvolumen er relativt lavere.

Både børn og forældre fra familier med relativt højere samlet kapitalvolumen mødes i den institutionelle ramme som aktive medspillere i et

slags udvekslende socialt samspil, hvor magthierarkier sløres og fremstår mere usynlige.

Børn og forældre fra familier med relativt lavere kapitalvolumen møder til forskel herfra en mindre fleksibel og mere entydig pædagogisk sammenhæng, hvor børnene i højere grad positioneres som objekter for professionelt læreplansarbejde, anvisninger og korrektioner. I den institutionelle sammenhæng habitueres disse børn således i højere grad imod en domineret position, hvor det synes mere synligt, at det er de voksne, der udstikker de bestemmelser, børn indordner sig under.

Ifølge Bourdieu udfoldes social reproduktion bl. a. på den måde, at børn fra mere privilegerede familier og velstillede sociale kontekster bedre matcher de kulturelle og sproglige koder, der eksisterer i pædagogiske og uddannelsesmæssige sammenhænge. Børn fra mere kapitalstærke familier møder og matcher bedre skolens sprog og formelle

krav og således reproduceres sociale forskelle og uligheder, fordi det sprogligt udvekslende og mere ligeværdige samspil oftere bedre lykkes for de i forvejen privilegerede børn. I en bredere samfundsmæssig kontekst kan dette anskues som en problematik, idet pædagogikken eller skolen således ikke udligner sociale forskelle, men faktisk genskaber dem, idet børn fra mindre kapitalstærke familier sjældnere vil få mulighed for at udvikle sig som subjekter i kommunikationen med det pædagogiske personale, da disse børn – også ifølge analysen i denne artikel – oftere underordnes eller irttesættes. I den forstand er det særligt de mere privilegerede børn, der trænes i legitim adfærd, mere udvekslende relationer og ligeværdigt samspil – og børnehaverne, viser det sig i artiklen her, bidrager på mangfoldige måder til dette.

Endeligt kan man således sige, at de politiske

bestræbelser på at harmonisere, standardisere og kvalitetssikre daginstitutionsområdet og modvirke negativ social arv kan synes at have svære betingelser. Socialt strukturerede forskelle i forældregruppernes økonomiske og kulturelle ballast synes at slå igennem i børnehavernes hverdagslige praksis. I det perspektiv synes pædagogikken således at være stærkt influeret af sejlivede sociale kræfter, der, på trods af ædle politiske ambitioner, nok ikke uden videre lader sig påvirke eller ændre.

AFSLUTTENDE PERSPEKTIVER

Det er oplagt at analysen her, med sit særlige fokus og sin bevidste afgrænsning, må studeres med visse forbehold. De illustrerede sammenhænge mellem de to forældregruppers kapitaler og pædagogikken i de to børnehaver, kan naturligvis ingeniunde give et fyldestgørende indblik i,

Illustration Flemming Born

hvad der former en pædagogisk dagligdag. Hertil er afgrænsningen for skarp. Det er således ikke artiklens ide, at resultaterne skal forstås som entydige årsagsvirknings sammenhænge, og at andre forhold i institutionen ikke har betydning.

F.eks. kan den kommunale fordeling af ressourcer til daginstitutioner have betydning for den pædagogiske dynamik i børnehaver. Monica Seland finder i sin afhandling *Det moderne barn og den fleksible barnehagen*, at jo mere travlt pædagogerne har, jo mere er de tilbøjelige til at indtage en dirigerende og kommanderende væremåde:

”Jeg observerte også at de ansatte kunne bli strengere, og tolerere mindre uro i deler av dagen med lav bemanning, i overgangssituasjoner, og særlig på dager hvor det var fravær uten vikar.” (Seland 2009).

Seland knytter i sin diskussion af ressourceallokeringen til børnehaverne an til Goffmans klassiske beskrivelser af kendetegn ved den totale institution og hendes fund aktualiserer behovet for at inddrage mere grundlæggende analyser af budgetter, personalefordelinger, økonomiske prioriteringer, m.m. – hvilket eksempelvis ikke har været et fokus i denne artikel. Også Bente Jensen fremhæver, at budgetter og fordelinger af ressourcer har betydning for kvaliteten af den pædagogiske praksis i børnehaver (Jensen 2005). På baggrund af egne, samt en række internationale forskningsresultater, fremfører Jensen mange eksempler på, at netop tilførsel af ressourcer er vældigt afgørende for muligheden for at bryde med den negative sociale arv og bidrage med en såkaldt innovativ pædagogik, der i højere grad kan komme udsatte og mindrebemidlede børn til gode. Jensens og Seland's fund peger således på behovet for flere analyser af, hvad ressourcefordelinger har af betydning for pædagogikken i daginstitutioner og hvordan dette hænger sammen med muligheden for at bryde med negativ social arv i institutionelle sammenhænge.

Et andet forhold, der kan skærpe forståelsen af social reproduktion i daginstitutioner, er spørgsmålet om pædagogerne sociale baggrund og hvordan pædagoger habituel er ”koordineret” med forskellige grupper af børn. Charlotte Palludan (2005) illustrerer i sin udgivelse *Børnehaven gør en forskel*, at børn fra familier med relativt lavere social, kulturel og økonomisk kapital oftere mødes med en undervisningstone i den institutionelle sammenhæng, hvor børn fra bedre bemidlede hjem mødes med en udvekslings-

tone. Palludans pointe er, at pædagogerne oftere er bedre habituelt afstemt med de mere privilegerede børn, og at der her således oftere opstår dialog, samtale og udveksling. Den habituelle disharmoni imellem pædagogerne og børn fra mere belastede hjem, betyder at pædagoger her ubevidst lægger mere an til at træne, kompensere og undervise, bl.a. i forhold til sprog og adfærd. På den måde er pædagoger ifølge Palludan med til at opretholde den forskel, der i forvejen er mellem børn inden de træder ind i den institutionelle kontekst, fordi pædagogerne igennem udvekslingstonen utilsigtet kommer til at anerkende de privilegerede børn mere.

Hvor Palludan blot studerer én børnehave, og således interesserer sig for daginstitutionens interne distinktionsprocesser, er Bent Olsen (2009) interesseret i distinktioner imellem tre forskellige daginstitutioner. I *Når pædagogikken bringer mennesker sammen* illustrerer Olsen, hvordan de sociale vilkår i et boligkvarter homologt er knyttet til pædagogikken i daginstitutioner. Således opstår der, på baggrund af den kollektive kapitalfordeling i de tre boligområder, betragtelige forskelle i daginstitutionernes dagligdag. Olsen konkluderer, at forhold som attitude og påklædning over kommunikation mellem forældre og pædagoger til valg af pædagogisk legetøj er klassebestemt og forankret i byens socio-geografiske opdeling. Uden sammenligning i øvrigt deler Olsens arbejde således på flere fronter tematisk, teoretisk og metodisk slægtskab med denne artikel – ikke mindst i forhold til interessen for betydningen af forskellige (forældre)gruppers/ steders kapitalvolumen;

”Det sted, man slår sig ned er ikke bare et fysisk rum, det er også et socialt og symbolsk rum. Hver bydel er unik ud fra de profiler, beboerne kan hente hjem på deres investeringer af økonomisk, kulturel og social kapital. Men investeringsmulighederne kan være meget forskellige fra bydel til bydel, ligesom ”investorerne” volumen af kapital kan være det. (...) Med tiden vil bydelens rum kalde dem og deres børn til orden på sin egen stille måde, hvor sociale strukturer gennem nye inkorporeringer bliver til mentale strukturer og derpå til præferencer. Men forskellige bydele vil netop kalde til orden på helt forskellige måder.” (Olsen 2009)

Mange andre studier, både klassiske og mere nutidige, dokumenterer ligeledes, at social klasse og forældrebaggrund er af stor betydning, når det kommer til ulighed i pædagogiske og uddannelsesmæssige sammenhænge (Hansen 1995, Ellegaard

2000, Lareau 2003, Dencik et al. 2008, Gilliam & Gulløv 2012), men nye studier og analyser må til stadighed knyttes til, for at vi kan aktualisere og perspektivere vores viden om social reproduktion.

Som det fremgår kan allerede eksisterende resultater, men også fremtidige studier af f.eks. medarbejdernes uddannelse og sociale baggrund, faglige strømninger, de økonomiske rammer og normeringer i institutionerne, ledelsesprioriteringer og utvivlsomt flere andre forhold, således kaste yderligere lys på, hvad der har betydning for pædagogikken i børnehaver. Denne artikel kan således læses som et bidrag, der (uden at kunne forklare mekanismerne udtømmende) løfter *en del af sløret for*, hvad der har betydning for social reproduktion i vores institutioner og ulighed i vores samfund.

David Thore Gravesen, lektor, VIA University College.

Amela Pacuka, lektor, VIA University College.

Anne Mette Buus, lektor, VIA University College.

Torben Munkholm, lektor, VIA University College.

Brian Høyer Lorentsen, leder, Udviklingsafdelingen under Børn, Skole og Kultur. Randers Kommune.

REFERENCER:

- Bernstein, Basil (1974) "Klasse og pædagogik: synlig og usynlig". I: Enggaard, Jan & Poulsen, Kirsten (1974) *Basil Bernsteins Kodeteori*. Christian Ejlers Forlag.
- Bourdieu, Pierre (2004) *Af praktiske grunde*. 4. oplag. Hans Reitzels Forlag.
- Bourdieu, Pierre (2007) *Den praktiske sans*. Hans Reitzels Forlag.
- Bourdieu, Pierre og Passeron, Jean-Claude (2006) *Reproduktionen. Bidrag til en teori om undervisningssystemet*. Hans Reitzels Forlag.
- Bourdieu, Pierre og Wacquant, Loïc J.D. (1996) *Refleksiv sociologi – mål og midler*. Hans Reitzels Forlag.
- Dencik, Lars et al. (2008) *Familie og børn i en opbrudstid*. Hans Reitzels Forlag.
- Ehn, Billy (2004) *Skal vi lege tiger? Børnehaveliv set fra en kulturel synsvinkel*. Forlaget Klim.
- Ellegaard, Tomas (2000). *Én institution – forskellig barndom*. København, Gyldendal.
- Gleerup, Janne: "Offentlig modernisering", pp. 186- 203 i Peter Nielsen (red.) (2008) *Brudflader – Økonomi og samfund*. Frydenlund, København.
- Gulløv, Eva & Gilliam, Laura (2012) *Civiliserende institutioner. Om idealer og distinktioner i opdragelse*. Aarhus Universitetsforlag.
- Hansen, Erik Jørgen (1995) *En generation blev voksen*. København. Socialforskningsinstituttet. Rapport 95:8.
- Jensen, Bente (2005) *Kan daginstitutioner gøre en forskel? En undersøgelse af daginstitutioner og social arv*. Socialforskningsinstituttet.
- Lareau, Annette (2003) *Unequal childhoods. Class, race and family life*. University of California Press. Berkeley and Los Angeles, California.
- Olsen, Bent (2009). *Når pædagogikken bringer mennesker sammen*. Systime Profession.
- Palludan, Charlotte (2005) *Børnehaven gør en forskel*. Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag.
- Rasmussen, Annette (2007) *Socialisering i skoleklassen. En undersøgelse af sociale kompetencer og forskellighed i Folkeskolen*. Ph.d.-afhandling. Institut for Uddannelse, Læring og Filosofi. Aalborg Universitet.
- Seland, Monica (2009) *Det moderne barn og den fleksible barnehagen. En etnografisk studie av barnehagens hverdagsliv i lys av nyere diskurser og kommunal virkelighet*. Avhandling for graden philosophiae doctor. Trondheim, desember 2009. Norsk senter for barneforskning (NOSEB).

NOTER:

1. Undersøgelsen bygger på empiriske data fra hhv. en observationsundersøgelse og en spørgeskemaundersøgelse. Observationsundersøgelsen er foretaget som deltagende observationer i de to børnehaver, hvor forskere i projektet har fulgt børnehavernes aktiviteter over en 6 ugers periode med 18 besøg i hver børnehave. Spørgeskemaundersøgelsen er foretaget i forældregruppen. Spørgeskemaer er distribueret til samtlige forældre/husstande i børnegruppen. I undersøgelsen spørges der til forældres indkomst, boligforhold, uddannelsesbaggrund og en række livsstilrelaterede temaer. Det er særligt indkomst, boligforhold og uddannelsesbaggrund, der fokuseres på i artiklen her.
2. Afsnittet bygger på feltnotater fra deltagende observationer i de to børnehaver, der repræsenterer to forskellige forældregrupper; én med relativt høj og én med relativt lave økonomisk og kulturel kapital.
3. Navne på børnehaver, pædagogisk personale og børn er anonymiseret.
4. Vi knytter her an til Basil Bernsteins distinktion mellem synlig og usynlig pædagogik, hvor begreberne eksplicit og implicit pædagogik indikerer centrale forskelle, f.eks. i forbindelse med kommunikation og krav. (Bernstein 1974). For mere aktuell anvendelse og diskussion, se evt. Rasmussen 2007.
5. Pierre Bourdieu har ikke udviklet analyser på baggrund af studier af danske børnehaver, men hans uddannelsessociologiske pointer (Bourdieu & Passeron 2006) kan overføres til daginstitutionfeltet. For andre eksempler på dette, se f.eks. Ellegaard 2000 og Palludan 2005.
6. Se f.eks. Bourdieu & Wacquant 1996 og Bourdieu 2004 for diskussioner af metodologi og sociologi som en refleksiv praksis.
7. Alle procenter er rundet op til nærmeste hele tal.
8. Kulturel kapital kan ifølge Bourdieu angå en række forskellige livsstilsrelaterede forhold, såsom kendskabet til finkulturelle domæner som kunst, litteratur, klassisk musik, arkitektur, særlige sportsgrene, m.m. I analysen her fokuserer vi dog udelukkende på uddannelseskapital, som ifølge Bourdieu er et centralt element i den kulturelle kapital. Ofte er det netop børn fra uddannelsesstærke hjem, der klarer sig godt i skolen – netop pga. de i hjemmet erhvervede kulturelle præferencer (samme referencer som i note 5).
9. Når tabellen ikke summer til 100, er det fordi svarkategorien 'ubesvaret' er udeladt.